

XX. ASRIN İLK ÇEYREĞİNDE ŞARKİKARAHİSAR (ŞEBİNKARAHİSAR)'IN KARŞILAŞTIĞI FELAKETLER

Arzu T. TERZİ*

Şehirlerin kaderlerini değiştirip, sosyal ve iktisadî gelişmelerine engel olan önemli faktörlerden biri de yaşadıkları afetlerdir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yapılan araştırmalar neticesi tespit edilen belgelerin değerlendirilmesi, özellikle XX. asrın başlarında Şarkikarahisar veya diğer adıyla Şebinkarahisar'ın geçirdiği kuraklık-kıtlık ile iki büyük yangının, halkı olumsuz yönde etkilediği, sosyo-ekonomik kalkınmayı önlediği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

İncelenen dönemde Osmanlı taşra idarî yapısı içinde¹ Şarkikarahisar, Sivas vilâyetine bağlı Karahisâr-ı Şarki sancağı sınırları içindedir. Karahisâr-ı Şarki Sancağı, Şarkikarahisar, Hamidiye, Alucra, Suşehri ve Koyulhisar olmak üzere beş kazadan meydana gelmiştir². Anlaşılacağı üzere sancağa adını da veren Şarkikarahisar kazası, idârenin yürütüldüğü ve mutasarrıfın ikamet ettiği sancak merkezi durumundadır.

* Yard. Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi.

¹ Tanzimattan sonra Osmanlı taşra teşkilâtında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. 1842 yılından itibaren teşkilâtın temel idarî üniteleri olan eyâlet, sancak, kaza üçlüsünün yönetici zümreleri arasında sancak idâresini yürüten sancak beyi veya mütesellimin yerini kaymakam alırken, ehemmiyeti artan kaza birimlerinin idâreleri, kaza ileri gelenlerinin oylarıyla seçilecek olan kaza müdürlerine verilmiştir (Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Tarih Kurumu yay., Ankara 1991, s. 225). 1864'de çıkartılan ve 1867'de bir takım ufak değişikliklerle uygulamaya geçirilen vilâyet nizamnamesiyle ise eyâlet adı vilâyete çevrilmiştir. Alt birim olan sancakların yerine de livâ denilmiş, ancak çoğu zaman bu iki ad eş anlamlı olarak kullanılmış, livâlarda kaymakamın yerine, yönetici olarak aynı işlevi görecek olan mutasarrıf görevlendirilmiştir. Kazalarda ise kaza müdürlüğü kaldırılarak yerine hükümetçe atanan kaymakamlar iş başına getirilmiştir. Önceki dönemlerde de olduğu gibi, vilâyetin alt birimi statüsünde olan sancağı meydana getiren kazalardan biri merkez kabul edilerek, sancağın idâresi, mutasarrıfın da ikamet ettiği bu kazadan yürütülmüştür (Çadırcı, *a.g.e.*, s. 251-252; İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara 2000, s. 61-62).

² *Sivas Vilâyeti Salnâmesi*, Sene 1308, s. 176-186; Sene 1321, s. 147-158.

Araştırılan zaman dilimi içerisinde Şarkikarahisar'ın karşılaştığı afetlerden ilki kuraklıktır. Özellikle 1906-1907 yıllarından başlayan ve beş yıla yakın bir süre devam eden kuraklık, Şarkikarahisar kazasının da içinde bulunduğu geniş bir coğrafi bölgeyi etkisi altında bırakmıştır. Yaşanan kuraklığın doğal neticesi olarak düzenli işlenemeyen topraklardan yeterli mahsul alınamaması Şarkikarahisar çiftçisini sıkıntıya düşürmüştür³. Karahisar'ın yaklaşık 124.574 dönümden ve 26.744 kütadan meydana gelen oldukça verimli sayılabilecek bir araziye sahip olduğu düşünülecek olursa⁴, 4-5 yıl devam eden bir kuraklığın burada yaşayan çiftçi ve ahaliye vereceği zararın boyutlarının tahminini güçleştirmez. Diğer yandan kuraklığın bir neticesi olarak ortaya çıkan kıtlık ve beraberinde getireceği pahalılığı da hesaba katmak yerinde olacaktır. Zira üretimin azalması, üretilen mahsülün fiyatlandırılmasıyla ters orantılıdır Dolayısıyla elde edilen az miktardaki zahirenin yüksek fiyatlarla satılması da kaçınılmazdır⁵.

Yukarıda ifade edildiği üzere kuraklık sadece Karahisar-ı şarki sancağıyla sınırlı kalmayıp, Sivas, Erzurum vilâyetleri dahilindeki kazalarda da hissedilmiştir. Osmanlı Devleti çare olarak, bütün bu kazalardaki yardıma muhtaç çiftçilerin tohumluk ve yemeklik zahire ihtiyaçlarını temin maksadıyla Ziraat Bankası tarafından borç verilmesini karara bağlanmıştır. İlk etapta Şarkikarahisar sancağı çiftçilerinin payına düşen borç para 200.000 kuruştur⁶. Daha sonra ise Şarkikarahisar Mutasarrıfı'nın zahireye muhtaç zor durumdaki çiftçisine 300.000 kuruş daha borç verilmesi hususunda Dahiliye Nezâreti'ne müracaatta bulunduğu tespit edilmektedir. Nitekim Meclis-i Vükelâ'da konuyla ilgili yapılan görüşmeden, yaşanan kuraklık neticesinde çeşitli eyaletlerdeki çiftçilere süreklili malî destekte bulunulmasından dolayı Ziraat Bankası sandıklarının darlığına düştüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda Şarkikarahisar sancağındaki çiftçilere kefalet ile 150.000 kuruş miktarında bir borcun verilebilmesi mümkün olmuştur⁷. Ancak devam eden kuraklık sebebiyle alınan borç paralar geri ödenemediği gibi, halkın da sıkıntıdan kurtulmasına yeterli olmamış ve özellikle Şarkikarahisar halkı bu afetden oldukça zarar görmüştür.

Aynı dönemde kuraklık, kıtlık ve pahalılık üçlüsüne karşı mücadele eden Şarkikarahisar kasabasının diğer yandan büyük bir yangınla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Yangının 11 Ekim 1910 günü sabah saat 10'da belediyenin karşısındaki bir kahvehânenin çıktığı, aynı gün Şarkikarahisar Sancağı Mutasarrıfı Zeki Bey'in Dahiliye Nezâreti'ne çektiği telgraftan tespit edilmektedir⁸. Yangın, rüzgarın esmesi, binaların sık ve ahşap olması gibi etkenlerden dolayı kısa sürede genişlemiş ve birkaç kola ayrılarak kasabayı sarmıştır. Telgrafın çekilişi saati olan akşamüstü 16.30'da ise bütün çalışmalara rağmen henüz söndürülememiştir. Mutasarrıf Zeki Bey aynı telgrafında yangının çıkış sebeplerinin araştırılarak tafsilâtin nezârete bildirileceğini belirtmektedir⁹. Bu telgrafın İstanbul'a ulaşması ve yangın haberinin duyulmasıyla birlikte harekete geçen Dahiliye Nezâreti, yanan binaların sayıları, ahali arasında yardıma muhtaç olanların miktarı ve vilâyetce neler yapıldığı gibi hususlara dair Sivas Vilâyetinden bilgi istemiştir¹⁰. Nitekim iki gün sonra Sivas Valisi Mehmed Emin Paşa'nın merkeze gönderdiği telgrafda yangının boyutları hakkında daha mufassal bilgi bulunmaktadır. Buna göre Karahisar yangını Söğütçü oğlu Mustafa'nın kiracı olarak işlettiği kahvehânenin ocağında gecedan söndürülmeden bırakılmış olan ateşden meydana gelmiştir. Yangının bilançosuna gelince, yangın sırasında 1 cami, evrak ve eşyası kısmen kurtarılan Şarkikarahisar belediye dairesi, 231 dükkan, 6 fırın, 33 kahvehâne ve 16 han yanmıştır¹¹. XIX. yüzyılın sonlarında Karahisar'da 753 adet dükkan olduğu düşünülecek olursa¹², Karahisar yangınında mevcut dükkanların 3/1'lik bir kısmının yandığı ortaya çıkmaktadır ki, bu durum da yangının boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Yanmış binalar ile han ve dükkanlar içinde bulunan tahliye edilemeyen ticaret eşyasının kıymeti 70.000-80.000 lira civarındadır. Diğer taraftan yangın sırasında iki ağır yaralı dışında herhangi bir ölüm vakası meydana gelmemiş ve evsiz kalanlar yerleştirilerek açıkta kimse bırakılmamıştır¹³. Yangının hemen arkasından kasabanın acil ihtiyacı olan 3.000 kuruşluk yardım İstanbul hükümeti tarafından gönderilmiştir¹⁴. Bununla da yetinilmemiş Dahiliye Nezâreti Karahisar'ın yangın sonrasında ne kadarlık bir yardıma ihtiyacı olduğunu Sivas vilâyetine gönderdiği bir yazıyla soruşturmuştur. Valinin cevap olarak gönderdiği telgraf ise ilgi çekicidir. Zira, telgrafta yangınzedelerden geçimlerini temin edemeyen kimsenin bulunmadığı, yanmış dükkan ve mağazalarını yeniden inşaya güçleri bulunmayan bir kısım

³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Nezâreti Mütenevvia kısmı (DH.MTV), nr. 47/3, leff 17.

⁴ *Sivas Vilâyeti Salnâmesi*, Sene 1308, s. 220-221.

⁵ DH.MTV., nr. 47/3, leff 1 ve 17.

⁶ 1 Rebiülâhır 1326 (3 Mayıs 1908) tarihli karar: Meclis-i Vükelâ Mazbatası (MV), nr. 119/4.

⁷ Aynı yer.

⁸ DH.MTV., nr. 47/3, leff 3.

⁹ gösterilen yer.

¹⁰ nr. 47/3, leff 4, arka yüz.

¹¹ leff 5.

¹² *Sivas Vilâyeti Salnâmesi*, Sene 1308, s. 220.

¹³ DH.MTV., nr. 47/3, leff 5.

¹⁴ nr. 47/3, leff 2.

ahalinin ise, bu dükkanların gelir getiren birer mülk olmalarından dolayı bir başkasına konturat edilmek suretiyle yeniden ihya edilmelerinin mümkün olduğu vurgulanmıştır. Bunun dışında Şarkikarahisar'ın ihtiyaçları üç ana başlıkta toplanmıştır ki bunlar ahali arasında hatırlı ve yardıma muhtaç bir kimse olan müteveffa Bâki Efendi'nin varislerinin yanan evleri için 2.000, belediye dairesinin yeniden inşası için 50.000 ve yanan Bülbül Ahmed Camii'nin tamiri için 25.000 kuruş olmak üzere toplam 77.000 kuruşluk bir yardımı ihtiva etmektedir¹⁵. Neticede adı geçen evin tamiri için istenen 2000 kuruş ödenmiş, Bülbül Ahmed Camii'nin tamiri için ihtiyaç olan 25.000 kuruş da Evkaf-ı Hümayûn Nezâreti tarafından karşılanmıştır¹⁶. Ancak görevlileri geçici olarak medrese odalarında belediye işlemlerini yürütmeye çalışan belediyenin binasının yeniden inşası için gereken para gönderilmemiştir. Buna sebep ise belediye binalarının inşaa ve tamir masraflarının mahallî belediye gelirleriyle karşılanması gerekliliğidir. Her ne kadar Şarkikarahisar mutasarrıfı kuraklık ve kıtlık yüzünden yaşanan zarûrete bir de yangının eklenmesiyle birlikte halkın oldukça mağdur bir durumda bulunduğunu dolayısıyla böyle bir ödeme yapılabilmesinin mümkün olamayacağını, idâre meclisince kaleme alınan bir mazbata ile vurgulanmış¹⁷ ve Sivas valiliği tarafından da bu mazbata ve aynı hususu ihtiva eden bir yazı İstanbul'a gönderilmişse de¹⁸, Dahiliye Nezâreti'nin bu konudaki tavrında herhangi bir değişiklik olmamıştır¹⁹.

Bu yangının Şarkikarahisar halkını derin endişe içinde bıraktığı anlaşılmaktadır. Kahvehânedeki dikkatsizlik ve ihmâl yüzünden çıkan ve aynı zamanda pek çok bina arasında 33 tane kahvehânenin de yanmasına sebep olan yangından bir müddet sonra, kahvehânelerin azalmasını sebep gösteren ahalden Küpeli oğlu Mehmet'in evini kahvehâneye çevirmesi, çevresinde oturanların hemen itirazına yol açmıştır. Nitekim mekanın evleri ahşab ve sık binalardan oluşan bir mahallenin ortasında bulunmasından ve bunun yangına sebebiyet verebileceğinden güvenliklerinin bulunmadıklarını ileri süren komşular şikayetde bulunmuşlar ve başvuruları haklı görülerek livâ idâre meclisince kahvehâne kapatılmıştır²⁰. Bunun üzerine Küpeli oğlu Mehmed'in hem Sadâret makamına hem de Dahiliye Nezâreti'ne şikayetde bulunması neticesinde ise, nezâretin ".....zuhûr-ı harîk ihtimâlî hakk-ı tasarrufu ihlâl edemeyeceği gibi

¹⁵ Sivas Valisi'nin 22 Kânun-ı evvel 1326 (4 Ocak 1911) tarihli telgrafı: DH.MTV., nr.47/3,leff 9. nr. 47/3 leff 8 ve 10.

¹⁶ leff 17.

¹⁷ leff 18.

¹⁸ 21 Mart 1327 (3 Nisan 1911) tarihli Sivas vilâyetine gönderilen yazı: DH.MTV., nr. 47/3, leff 16.

¹⁹ 30 Kânun-ı evvel 1326 (12 Ocak 1911) tarihli livâ idâre meclisinin kararı sureti: BOA, DH-H., nr. 37/21, lef 3.

men'-i zuhûru zımında tedâbir ittihazı da hükûmet ve belediyenin cümle-i vezâifinden bulunduğu nazaran...." şeklindeki kararıyla, bu uygulama kanuna aykırı bulunmuş ve kahvehâne tekrar açılmıştır²¹.

Yangından yaklaşık beş yıl gibi bir süre sonra Şarkikarahisarın yeniden bir yangınla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. I. Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin Şarkikarahisar'da çıkardıkları isyanda büyük bir yangın meydana gelmiştir. Yangında telgrafhâne, reji, düyûn-ı umûmiye ve hükûmet binaları ile çevresindeki bir kısım binalar yanmıştır²². Burada öncelikle yangının hükûmet binasına ve içindeki evraka yaptığı tahribat üzerinde durulacaktır. Zira 16 Haziran 1915'de çıkan yangın neticesinde hükûmet binası tamamen yanmıştır. Bu yangınla birlikte hükûmet binasının içinde bulunan başta Şarkikarahisar merkezi olmak üzere bütün Karahisar sancağına âit nüfus kayıtları da tamamen kül olmuştur. Diğer taraftan aynı dönemi ihtiva eden Şebinkarahisar'a âit *Şer'iyye Sicili*'ne göre hükûmet binasının içinde bulunan ve halkın oldukça rağbet ettiği bir finans kurumu niteliğinde olan Eytam Sandığı da yangın neticesinde kayıtlarıyla birlikte yanmış ve buradan verilen borçların takibi zorlaşmıştır²³.

Arşiv vesikalarından sancağın bütün nüfus kayıtlarıyla birlikte mahallî nüfus memurluğuna âit resmî mührünün de yandığı tespit edilmektedir. Yangın sonrasında yapılan ilk iş "*Karahisâr-ı şarki sancağı nüfus me'mûriyeti*" ibarelerini taşıyan bu mührün yeniden imal edilmesidir²⁴. Mühür *Sicill-i Nüfus İdâre-yi Umûmiye*²⁵ şubesinde nümûnesine uygun olarak hakk ettirilmiş ve Şarkikarahisar'a gönderilmiştir²⁶. Diğer taraftan Şarkikarahisar hükûmet konağı dışında bulunan kargir evrak mahzeninden nüfus tahriri müsveddeleriyle eski nüfus defterleri ve doğum, ölüm, evlilik, boşanma gibi çeşitli vukuatları ihtiva

²¹ 6 Rebitülevvel 1329 (7 Mart 1911) tarihli yazı: DH.H., nr. 37/21, lef 2.

²² Sadık Sarısan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Şebinkarahisar Ermeni İsyanı", *Giresun Tarihi Sempozyumu, 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*, İstanbul 1997, s. 204. Şebinkarahisardaki Ermeni isyanına dair tafsilat için bkz., a.g.m., s. 203-208; Muammer Demirel, "1915 Şebinkarahisar Ermeni İsyanı", *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu 30 Haziran-1 Temmuz 2000, Bildiriler, I. Baskı*, İstanbul 2000, s. 81-88.

²³ Ankara Millî Kütüphâne, nr. 392, s. 7, hüküm 30. Bu hususta teferruatlı bilgi için bkz. Mehmet Akif Terzi, "Şarki Karahisar'ın Son dönem Tarihine Işık Tutacak Bir Kaynak: 1915-1925 Tarihli Şer'iyye Sicili Hakkında Bir Değerlendirme", *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu 30 Haziran-1 Temmuz 2000, Bildiriler, I. Baskı*, İstanbul 2000, s. 109-138.

²⁴ BOA., Dahiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus İdâre-i Umûmiyesi Tahrirat Kalemi (DH.SN.THR.), nr. 64/30, leff 1 ve 2.

²⁵ Vilâyet, sancak ve kazalardaki bütün nüfus memurluklarının bağlı bulunduğu Sicill-i Nüfus İdâre-yi Umûmiye'si, Dahiliye Nezâreti'nin şubelerinden biridir. BOA., İrade- Meclis-i Mahsus, nr. 1333 CA, 13.

²⁶ DH.SN.THR., nr. 64/30, leff 3 ve 4.

eden kayıtlar çıkartılmıştır²⁷. Yeni sicillerin bu kayıtlara göre oluşturulmasına karar verilmiş ve bu işlem tamamlanuncaya kadar da müsvedde defterlerindeki kayıtlar üzerine muâmeleler icra edilmiştir²⁸. Aslında Şarkikarahisar'daki bu kargir yani taştan inşa edilen evrak mahzeninin yapılışı çok da eski bir tarihe dayanmamaktadır. Zira bu mahzen Sultan II. Abdülhamid'in 26 Ağustos 1907 tarihli iradesi neticesinde, masrafları mali 1322 senesi bütçesinde yer alan *inşaat ve tamirat tertibinden* karşılanmak üzere inşa edilmiştir²⁹. Böyle bir kargir mahzenin yapılmasının ne kadar isabetli olduğu da bu yangın neticesinde ortaya çıkmıştır.

Şarkikarahisar sancağına âit bütün nüfus sicillerinin yeniden temize çekilmesinde kullanılmak için herbirinden 25'er cild olmak üzere sicill-i esas, tevellüdât, münakahât, vefeyât, tebdil-i mekân vukuât defterleriyle herbiri 10'ar cildten oluşan talak, mücerred ve tashih-i kuyûd defterleri Sivas Valisi'nin isteğiyle Sicill-i Nüfus idâre-yi Umûmiye'sinden kısa bir süre içinde gönderilmiştir³⁰. Gelen bu malzemelerle birlikte mevcut nüfus müsveddelerinin esas sicile nakl edilmesi işlemini yapmak için ise aylık üçer yüz kuruşluk maaşla ve üç ay müddetle iki katibin çalıştırılması kararlaştırılmıştır. Bu katiblere ödenecek meblağ olan toplam 1.800 kuruşluk tahsisât ise *tahrir-i nüfus maddesine mahsûben* İstanbul Hükûmeti tarafından Şarkikarahisar'a gönderilmiştir³¹. Böylece yanan nüfus kayıtları yeniden düzenlenmiştir.

Ancak yanan nüfus kayıtlarına âit mesele bu kadarla da kalmamıştır. Zira her ne kadar mahzenden çıkarılan nüfus tahriri müsveddeleri esas sicile nakl edilse de, bütün bu kayıtlar son nüfus sayımı olan 1320 (1904) senesine kadar olan dönemi ihtivâ etmektedir. Oysa bu tarihten yangının çıkışına kadar olan, yani 1915 Mayıs sonuna kadarki 11 senelik tarih dilimini ihtiva eden nüfus vukuâtının yeniden düzenlenmesi mümkün değildir. Çünkü vukuâtını kayıd için müracaat edenler, resmî evraklarının yanması veya her hangi bir sebepten dolayı kaybolması gibi mazeretler neticesinde resmî evrak ibraz edememişlerdir³². Nüfus kanununa göre nüfus vukuâtını vaktinde icra ettirmeyenlerden alınacak olan nakdî cezanın bu durumda talep edilmesi, zaten sürekli afetlerle karşılaşan halka yeni bir sıkıntı kapısı açmıştır. Çare olarak Karahisâr-ı şarkî livâsına mahsus olmak üzere ahalinin mağzuriyeti ve muâmelelerin selâmeti için

²⁷ DH.SN: THR., nr. 63/83, leff 2.

²⁸ nr. 63/83, leff 3.

²⁹ BOA., İrade-i Maliye tasnifi, nr. B 1325, 24.

³⁰ DH.SN.THR., nr. 69/91.

³¹ DH.SN.THR., nr.68/83, leff 1 ve 2.

³² BOA., Şura-yı Devlet Mülkiye ve Maarif Dairesi (ŞD.MLK.MRF.), nr. 1823/16, leff 4; DH.SN.THR., 68/83, leff 4.

sancağın yangınezede kazalarından altı ay müddetle nakdi ceza alınmaması hükmü çıkarılmıştır³³.

Yangından sonra Şarkikarahisar'ın başta belediye reisi, müftüsü ve rum metropolidi olmak üzere ileri gelen müslüman ve rum halkı uğradıkları bu yangın felaketinden sonra açlık ve sefaletin iyice arttığını belirterek devletten yardım talebinde bulunmuşlardır. Gönderilen bu arzuhalde Şarkikarahisar'ın yangından özellikle Kızılca, Taş, Orta, Bülbül, Faki müslüman mahalleleri ile Eski Rum ve Seyran tepe Rum mahallelerinin etkilendiği anlaşılmaktadır³⁴. Devletin yangın sonucu öncelikle zarara uğrayan memurlarına yardım elini uzattığı görülmektedir. Memurların iki yarım maaşlarının ödenmesine izin verilmiş³⁵, her ne kadar Sivas valiliğince bunun yeterli bir çözüm olmadığı, maaşlarının geri kalan yarım kısımlarının da ödenmesi istenmişse de, Dahiliye Nezâreti tarafından kabul edilmemiştir³⁶. Daha sonra yangında malları tamamen yanarlara verilmek üzere 2.000 lira gönderilmiş, bu paradan memurlara zararlarının onda biri, ahaliye yüzde biri verilmiştir. Gönderilen paranın yetersizliğinden dolayı yangınezedelerin bir kısmına ise herhangi bir ödeme yapılamamıştır³⁷.

Şarkikarahisar ve havalisinde yaşadığı afetler ve I. Dünya Savaşı'nın getirdiği sıkıntılarla sefaletin arttığı görülmektedir. Ermeni isyanı sırasında geçirdiği yangından 1.5 yıl sonra Aralık 1916'da Karahisâr-ı şarkî ahalisinin bir kısmının aşırı derece yardıma muhtaç olmasından dolayı buraya mevcut senenin *masârif-i gayr-ı melhûze* tertibinden 2.000 liralık bir yardımda bulunulması için karar alındığı Meclis-i Vükelâ tutanaklarından tespit edilmektedir³⁸. Ancak havalenin sene sonuna rastlamasından dolayı ödeme yapılamamış ve bu sebeple, havalenin yenilenmesi istenmiştir³⁹. Ayrıca özellikle Koyulhisar kazasında açlığın başladığı ve Kuru Söğüd köyünde ölümler vuku bulduğu bildirilmiştir⁴⁰. Sonuçta yine *masârif-i gayr-ı melhûze* tertibinden 1.000 liralık bir ödeme gerçekleştirilmiştir. Bu parayla alınacak zahirenin sadece muhtaç

³³ ŞD.MLK.MRF., nr.1823/16; DH.SN.THR., nr. 68/83, leff 3 ve 6.

³⁴ 25 Haziran 1331 (8 Temmuz 1915) tarihli mahzar: DH.İ.U.M., nr. 32/14.

³⁵ DH.İ.U.M., nr. E-8/90, leff 2.

³⁶ nr. E-8/90, leff 1.

³⁷ DH.İ.U.M., nr. 19-23/3-29. Devletin yangınezedelere belirtilen yardımı üzerine, yangından kısa bir süre sonra Karşehir, daha sonra Kırkkilise mutasarrıflığına tayin edilen eski Şarkikarahisar mutasarrıfı Hilmi Bey de zararının karşılanmasını istemiş hatta yanan mallarını ihtivâ eden bir liste göndermişse de isteği reddedilmiştir. (gösterilen yer).

³⁸ 21 Safer 1335 (17 Aralık 1916) tarihli karar: MV., nr. 205/2.

³⁹ 17 Mart 1333(17 Mart 1917) tarihli Sivas valiliğinden İstanbul'a gönderilen yazı: DH.İ.U.M., nr. 20-2/2-3, leff 11; DH.İ.U.M., nr. 29/43.

⁴⁰ DH.İ.U.M., nr. 20-2/2-3, leff 13.

olanlara dağıtılması hususunda titizlik gösterilmesi de Sivas valiliğine bildirilmiştir⁴¹. Temmuz 1917'ye gelindiğinde ise Karahisâr-ı şarkî sancağındaki yardıma muhtaç ahali için gönderilen 1.000 liranın ihtiyaç sahiplerinin sadece 5/1'lik bir kısmının bile yarasına merhem olmadığı, açlıktan ölümlerin vuku bulduğu mutasarrıf tarafından bildirilmiş ve 5.000 liralık bir yardım talep edilmiştir. Bunun üzerine yine devlet bütçesinin masârif-ı gayr-ı melhûze tertibinden 5.000 liranın daha buraya tahsis edilmesine dair bir hüküm Meclis-i Vükelâ kararları arasında yer almaktadır⁴².

Öyle görünüyor ki, XX. yüzyıl Şarkîkarahisar halkına uğurlu gelmemiştir. Zira hemen asrın başlarında başgösteren kuraklık arkasından gelen kıtlık ve kısa süre sonra uğranılan iki büyük yangın Şarkîkarahisar ahalisini ekonomik yönden yıkmış ve zarûrete düşürmüştür. İkinci yangında hükümet binası ile birlikte sancağa âit bütün nüfus kayıtlarının da yanması halkın yeni bir takım problemlerle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Her ne kadar karşılaşılan afetler neticesinde Şarkîkarahisar ahalisine devletin zaman zaman yardım elini uzattığı Osmanlı Arşivi'ndeki konu ile ilgili dökümanlardan tespit edilse de, devletin içinde bulunduğu siyasi ve malî ortam içinde bunun yeterli olamayacağı ortadadır.

ABSTRACT

Disasters are one of the most important factors that have part in changing destinies of the cities and interrupting their social and economic developments. In this work, with the help of the documents found in Başbakanlık Osmanlı Arşivi, by the first quarter of twentieth century drought-scarcity and two big fires affecting Şebinkarahisar have been explained, and the negative effects of these catastrophes on the people of the city and the reality of recede in social and economic terms have been presented for consideration.

⁴¹ DH.İ.UM., nr. 20-2/2-3, leff 20.

⁴² 21 Ramazan 1335 (11 Temmuz 1917) tarihli karar: MV., nr. 208/106; DH.İ.UM., nr. 20-2/2-3, leff 22, 25.